

نمایش در فرانسه از آغاز تا امروز



ژرژ دکوت، آن آرمان، روبر اُرویل

و دیگر مؤلفان فرانسوی

| تئاتر و قلم - ۲۷ |

رحمت بنی‌اسدی





نشر قطره

سلسله انتشارات - ۲۱۰۱

تئاتر و ادبیات نمایشی - ۴۴۷

تئاتر و قلم - ۲۷

عنوان و نام پدیدآور:	نمایش در فرانسه از آغاز تا امروز / ژرژ دکوت، آن آرمان، روبر اُورویل و دیگر مؤلفان
مشخصات ناشر:	فرانسوی؛ ترجمه‌ی رحمت بنی‌اسدی تهران: نشر قطره، ۱۳۹۸
مشخصات ظاهری:	۵۴۲ ص
فروست:	سلسله انتشارات - ۲۱۰۱. تئاتر و ادبیات نمایشی - ۴۴۷. تئاتر و قلم - ۲۷
شابک:	۳ - ۸۵۷ - ۲۰۱ - ۶۲۲ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
یادداشت:	کتاب حاضر ترجمه‌ی بخش‌هایی از کتاب چند جلدی «Itinéraires littéraires» است.
موضوع:	نمایش - فرانسه - تاریخ
موضوع:	Theater-France-History
شناسه‌ی افزوده:	دکوت، اروه، ۱۹۶۳ - م
شناسه‌ی افزوده:	Descottes, Herve
شناسه‌ی افزوده:	بنی‌اسدی، رحمت، ۱۳۲۸ - ، مترجم
رده‌بندی کنگره:	PN ۲۶۳۱
رده‌بندی دیویی:	۷۹۲/۰۹۴۴
شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی:	۵۹۵۵۴۸۶

نشر قطره از برچسب برای تغییر قیمت استفاده نمی‌کند.

تمامی حقوق محفوظ است.

تهران، خیابان دکتر فاطمی، خیابان شیخ‌لر، کوچه‌ی بنفشه، پلاک ۸

تلفن: ۸۸ ۹۷ ۳۳ ۵۱-۳

نمایش در فرانسه از آغاز تا امروز

ژرژ دیکوت، آن آرمان، روبر اُرویل
و دیگر مؤلفان فرانسوی
رحمت بنی اسدی



نشر فتنه

نمایش در فرانسه از آغاز تا امروز

ژرژ دِکوت، آن آرمان، روبر اُورویل و دیگر مؤلفان فرانسوی

مترجم: رحمت بنی‌اسدی

صفحه‌آرا: ژیلای پی‌سخن

طراح جلد: مهسا ثابت‌دیلیمی

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۹

چاپ: دیجیتالی نقش

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

بها: ۹۰۰۰۰ تومان

مؤلفان و نويسندگان كتاب:

Georges Décote	ژرژ دڪوت
Anne Armand	آن آرمان
Robert Horville	روبر اورويل
Hélène Sabbah	هلن صباڄ
Marie-Caroline Carlier	ماري - كارولين كارنيه
Claude Eterstein	كلود اترشتاين
Dominique Giovacchini	دومينيك ژووجيني
Adeline Lesot	آدلين لوسو
Alain Couprie	آلن ڪوپري
Joël Dubosclard	ژونل دويوكلار
Michel Erre	ميشل ارڪ
Jean-pierre Jacques	ژان - پي ڙاڪ
Ann-Deborah Levy	آن - ڊيورا لوي
Froançoise Rachmül	فرانسواز راشمول
Benard Alluin	برنار آلونن
Yves Baudelle	ايو بودل
Jaques Deguy	ژاڪ دوگي
Paul Renard	پل رونار
Dominique Viart	دومينيك ويار

Monique Gosselin	مونیک گوسلن
Christian morzeweski	کریستیان مورزووسکی
Jean-Michel Lambin	ژان - میشل لامبن
Jean-Michel Maulpoix	ژان - میشل موپوا
Marie-Odile	ماری - اودیل
André Densie Brahimi	آندره دانسی براهیمی
Bruno Doucey	برونو دوسی
Pierre-jean Dufief	پی - ژان دوفی اف
Claude Filteau	کلود فیلتهو
Patrick Laudet	پاتریک لوده
Chatrine Lecerf	کارتین لوسیر
Sylvie Seguin	سیلوی سوگن
Jean-marc sourdillon	ژان - مارک سوردیون

فهرست

۱۱	به جای پیشگفتار.....
۱۳	زایش نمایش در عهد کهن تا سده‌ی پانزدهم.....
۲۸	آغاز تراژدی.....
۳۵	رویر گارنیه (۱۵۴۵-۱۵۹۰).....
۴۲	ادبیات پروتستان: کالون، پالیسی، دویر و دویینیہ.....
۴۶	پی‌یر دو لاریوه (۱۵۴۰-۱۶۱۲).....
۴۸	تنودور دوپز (۱۵۱۹-۱۶۰۵).....
۵۳	تنوفیل دووئیو (۱۵۹۰-۱۶۲۶).....
۵۶	نمایش و تئاتر باروک.....
۶۰	هزلیات: اسکارژون و سیرانو دو برژراک.....
۶۲	پُل اسکارژون (۱۶۱۰-۱۶۶۰).....
۶۶	سیرانو دو برژراک (۱۶۱۹-۱۶۵۵).....
۶۸	نومیدی‌های یک نویسنده‌ی لیبرتن.....
۷۳	نمایش در سده‌ی هفدهم: میره، کورنی.....
۸۱	ژان ماره (۱۶۰۴-۱۶۸۶).....
۹۴	پی‌یر کورنی (۱۶۰۶-۱۶۸۴).....
۱۱۵	دوره‌ی کلاسیک (۱۶۶۱-۱۶۸۵).....
۱۱۸	یک کمدی پیروزمند و متنوع: مولیر و توما کورنی.....
۱۲۲	مولیر (۱۶۲۲-۱۶۷۳).....
۱۴۹	توما کورنی (۱۶۲۵-۱۷۰۹).....
۱۵۱	دو صدای تراژدی: راسین - کینو.....
۱۵۴	ژان راسین (۱۶۳۹-۱۶۹۹).....
۱۷۲	فیلیپ کینو (۱۶۳۵-۱۶۸۸).....

۱۸۳.....	استیلاي مذهب (۱۶۸۰-۱۷۱۵).....
۱۸۸.....	ژان - فرانسوا رونيوار (۱۶۵۵-۱۷۰۹).....
۱۹۳.....	ولتر (۱۶۹۴-۱۷۷۸).....
۱۹۹.....	به سوي تناتر نو و رمان نو: لُزاژ، ماري وو، پره وو.....
۲۰۵.....	لُزاژ (۱۶۶۸-۱۷۴۷).....
۲۱۲.....	ماري وو (۱۶۸۸-۱۷۶۳).....
۲۲۱.....	دُني ديدرو (۱۷۱۳-۱۷۸۴).....
۲۳۵.....	روشنی و احساس: ژان ژاک روسو- دوستن پي-ير.....
۲۳۷.....	ژان - ژاک روسو (۱۷۱۲-۱۷۷۸).....
۲۴۶.....	از درام به کمدی: بومارشه.....
۲۵۰.....	بومارشه (۱۷۳۲-۱۷۹۹).....
۲۶۲.....	روح رمانتيک.....
۲۶۷.....	آلفرد دو موسه (۱۸۱۰-۱۸۵۷).....
۲۷۴.....	آلفرد دو ويني (۱۷۹۷-۱۸۳۶).....
۲۸۰.....	پروسپر مريمه (۱۸۰۳-۱۸۷۰).....
۲۸۸.....	الکساندر دوما (۱۸۰۲-۱۸۷۰).....
۲۹۳.....	تناتر رمانتيک.....
۲۹۷.....	راسين و شکسپير.....
۳۰۲.....	ويکتور هوگو (۱۸۰۲-۱۸۸۵).....
۳۲۲.....	گوناگونی نمایش و تناتر: فيدو، ژاري، کلودل.....
۳۲۹.....	ژرژ فيدو (۱۸۶۲-۱۹۲۱).....
۳۳۲.....	نمایش های کمدی (وودویل) و تناتر بولوار.....
۳۳۴.....	آلفرد ژاري (۱۸۷۳-۱۹۰۷).....
۳۳۷.....	پُل کلودل (۱۸۶۸-۱۹۵۵).....
۳۴۲.....	ژول رومن (۱۸۸۵-۱۹۷۲).....
۳۴۶.....	لویی گيُو (۱۸۹۹-۱۹۸۰).....
۳۵۰.....	هانري دو مونترلان (۱۸۹۶-۱۹۷۲).....
۳۵۵.....	مارسل اِمِه (۱۹۰۲-۱۹۶۷).....

۳۵۸	تئاتر در فاصله‌ی میان دو جنگ: ژیرودو، آنوی
۳۶۵	ژان ژیرودو (۱۸۸۲-۱۹۴۴)
۳۷۵	ژان آنوی (۱۹۱۰-۱۹۸۷)
۳۸۲	اسطوره‌های کهن و ادبیات فرانسه
۳۸۷	سوررنالیست‌ها و سیر تحول آن‌ها
۳۹۳	راه‌های شاعرانه‌ی دیگر: کوکتو
۳۹۵	ژان کوکتو (۱۸۸۹-۱۹۶۳)
۴۱۰	جنگ و بعد از جنگ
۴۱۵	ژان پل سارتر: آزادی
۴۲۷	آلبر کامو (۱۹۱۳-۱۹۶۰)
۴۳۸	نمایش تازه: بکت، یونسکو، ژنه
۴۴۴	برتولت برشت و اصل فاصله‌گذاری
۴۴۸	ساموئل بکت (۱۹۰۶-۱۹۸۹)
۴۶۱	اوژن یونسکو (۱۹۱۲-۱۹۹۴)
۴۷۶	آرتور آداموف (۱۹۰۸-۱۹۷۰)
۴۷۸	ژرژ شیاذه (۱۹۰۷-۱۹۸۹)
۴۸۰	ژان ژنه (۱۹۱۰-۱۹۸۶)
۴۸۷	ژاک اودیبرت (۱۸۹۹-۱۹۶۵)
۴۹۰	ژان تاردیو (۱۹۰۳-۱۹۹۵)
۴۹۸	دهه‌ی ۸۰: مدرنیته، گوناگونی و تنوع
۵۰۵	راهنمای نام‌ها، مکان‌ها، آثار و موضوع‌ها
۵۱۹	نمایشنامه‌ها، رمان‌ها و آثار ادبی
۵۳۱	شهرها و مکان‌ها
۵۳۵	سازمان‌ها، گروه‌ها و اصطلاحات نمایشی و ادبی

به جای پیشگفتار

این کتاب برگرفته از یک مجموعه‌ی عظیم هفت جلدی درباره‌ی تاریخ ادبیات فرانسه است که مترجم از ده سال پیش کار ترجمه‌اش را به دست گرفت و سرانجام چندی پیش آن را به پایان برد. چاپ هفت جلد کتاب درباره‌ی تاریخ ادبیات فرانسه، آن هم در این روزگار که شمار کتاب‌خوانان ایرانی روز به روز روبه کاهش است و شمارگان کتاب در ایران به سیصد تا پانصد عدد رسیده است، مستلزم همت یک ناشر، تلاش کتاب‌خوانان و نیز سرمایه‌ی زیادی است که با کمال تأسف هیچ‌کدامشان در این موقعیت فراهم نیست. مترجم با آگاهی از این وضع، نمی‌توانست دست روی دست بگذارد تا روزی روزگاری وضع کتاب در ایران بهبود یابد یا ناشری همت کند و مجموعه‌ی هفت جلدی را به دست خوانندگان برساند. نتیجه این‌که مترجم تصمیم گرفت از دل این مجموعه‌ی عظیم، موضوع‌هایی را که بیشتر مورد علاقه‌ی دانشجویان و اهل ادب است، انتخاب کند و به صورت جداگانه به چاپ برساند. در نخستین اقدام تاریخ نمایش در فرانسه از آغاز تا امروز در برابر شماست. شاید روزگاری متن کامل سیر ادبی در فرانسه آنچنان‌که بایسته و شایسته است، در دسترس علاقه‌مندان قرار گیرد.

به امید آن روز

مترجم

زایش نمایش در عهد کهن تا سده‌ی پانزدهم

نمایش و تئاتر در فرانسه الهام گرفته از نمایش یونان - لاتین است. در یونان از سده‌ی پنجم پیش از میلاد به هنگام برگزاری جشن‌های دیونیوس^۱ (خدای مستی و آفرینش) آیین‌های تئاتری برگزار می‌شد. این آیین‌ها نقشی مذهبی، اجتماعی و آموزشی داشتند. دو ژانر (نوع و سبک) نمایشی بزرگ در این دوره وجود داشت:

- تراژدی - شخصیت‌ها و قهرمانان تراژدی در این زمان، شاهان، شاهزادگان و شخصیت‌هایی منتسب به اسطوره‌های حماسی بودند. تراژدی یک درام و فاجعه بود. بازیگران بازی می‌کردند و یک گروه کُر نیز با آوازهایشان روی صحنه بودند. نویسندگان این گونه تراژدی اِشیل^۲، سوفوکل^۳ و اورپید^۴ بودند.

- کمدی - نوع دیگری از نمایش بود که به تنش‌های خانوادگی مربوط می‌شد و آریستوفان^۵ شاعر و کمدی‌نویس مشهور یونانی سده‌ی

۱. Dionysos، الهه‌ی شراب، انگور و دیوانگی از حد گذشته (تمام زیرنویس‌ها از مترجم است).

2. Eschyle

3. Sophocle

4. Euripide

5. Aristophane

پنجم پیش از میلاد و پلوت^۱ از مشهورترین نمایشنامه‌نویسان این ژانر تئاتری محسوب می‌شوند.

- در یونان قدیم، تئاتر نقش اخلاقی داشت. در پایان نمایش، تنش‌ها حل و فصل می‌شد و تماشاگران می‌توانستند با دیدن نمایش، درس اخلاقی بگیرند. در رساله‌ی فن شاعری ارسطو (۳۸۴-۳۲۲ ق. م) تعریفی از تراژدی به دست داده شده است. ارسطو می‌گوید: «بازیگران تا جایی که ممکن است باید از هیجان و شورهای انسانی تقلید کنند.» ارسطو در تراژدی نوعی پالایش روح احساسات انسان را می‌بیند. این پالایش خوبی از بدی از طریق ایجاد ترحم و ترس بازیگر تراژدی به بیننده القا می‌شود. در نظریه‌ی شاعری ارسطو، قاعده‌های تراژدی تعریف شده است: قاعده‌ی وحدت‌ها و رعایت احتمالات و نزاکت‌ها.

نمایش در فرانسه که از یونان عهد کهن الهام گرفته شده است، بیشتر ملهم از تاریخ و اسطوره است. از سده‌ی پانزدهم نمایش با موضوع‌های اخلاقی، مذهبی و اجتماعی در هم می‌آمیزد و رواج بیشتری می‌گیرد، به طوری که در سراسر سده‌ی پانزدهم، نمایش‌های مذهبی از جمله نمایشنامه‌ی راز مصائب مسیح و نیز نمایش فکاهی پاتکن وکیل به واسطه‌ی

۱. Plaute، در سال ۲۵۴ پیش از میلاد در خانواده‌ی فقیری به دنیا می‌آید و از همان جوانی به خدمت یک گروه از بازیگران تئاتر درمی‌آید. کارش رونق نمی‌گیرد و مجبور می‌شود برای یک آسیابان و نانوا کار کند. در خلال کار، او نمایشنامه‌هایی می‌نویسد و به برگزارکنندگان نمایش می‌فروشد. به واسطه‌ی این کار، وضع او بهبود می‌یابد و فرصت بیشتری برای نوشتن می‌یابد. پلوت معروف‌ترین کمدی‌نویس لاتین است و به عنوان پدر کمدی و طنز و خالق اپرای کمدی خوانده می‌شود. می‌گویند یک صدوسی نمایشنامه به نام اوست، اما در این تعداد تردید است و می‌توان تنها به بیست و یک نمایشنامه از او مطمئن بود. کمدی‌های پلوت، نخستین مجموعه‌ی بزرگ تئاتر است که از ادبیات لاتین در دست است. پلوت بر نمایشنامه‌نویس‌های بزرگ تأثیر فراوان گذاشته و مولیر نمایشنامه‌ی خسیس را از او الهام گرفته است.

داشتن متن‌های ارزشمند و نمایش عالی با موفقیت همراه است. تأثیر یا خنده به طور باورنکردنی در سراسر این نوع تئاتر وجود دارد. کارکرد خندیدن و خنداندن، هنر ترکیب نمایشی، معرفی بازیگر از ورای گفتارها و رفتارهایش به عنوان یک نمایش عامیانه، هنرمندانه و استادانه است. نمایشنامه‌ی فکاهی پاتلن وکیل که بر موضوع فریب استوار است، بی‌تردید در کنار آثار کمدی مولیر قرار می‌گیرد و یکی از موفق‌ترین آثار نمایشی فرانسه است. موفقیت عظیم این نمایش در طی سده‌ها، آن را به منبع اصلی «کمیک و کمدی» در نمایش بدل می‌کند: کمدی هم در وضعیت نمایشی (فریب)، کمدی هم در زبان (تکرار) و نیز کمدی در حوزه‌ی طنز (نقد).

راز مصائب مسیح و فکاهی پاتلن وکیل

نمایش یا تئاتر^۱ در قرون کهن درباره‌ی آیین خدایان و در سده‌های میانه پیرامون مذهب است و در جشن‌های گوناگون از جمله نوئل و تولد مسیح، محاکمه‌ی مسیح، مرگ مسیح، جشن پاک، جشن چوپان‌ها به وسیله‌ی روحانیون و شاگردان آن‌ها اجرا می‌شود و شامل بخش‌هایی از کتاب/انجیل است. در قرون وسطا، در آغاز، نمایش در کلیسا اجرا می‌شد و به زبان لاتین بود؛ به تدریج با تغییر شرایط، نمایش از داخل کلیسا به بیرون منتقل شد و مکان‌های متعددی برای نمایش به وجود آمد؛ در این زمان، دکورها و نوع اجرای نمایش تغییر می‌کند؛ متن‌ها روز به روز ارزش بیشتری می‌یابند و خنده و مسخرگی نیز هر چه بیشتر به نمایش راه می‌یابد. (به عنوان نمونه، به هنگام نشان دادن جهنم و شیطان، خنده و ترس همراه است.)

در نمایش این دوره، زندگی روزانه‌ی چوپانان بیت المقدس، بازی‌ها، دعواها و مشاجره‌هایشان تصویر می‌شود و نمایشنامه‌های خنده‌دار نیز به

همان اندازه‌ی نمایش مذهبی مورد توجه قرار می‌گیرد. از سده‌ی پانزدهم به تدریج زبان فرانسه جایگزین زبان لاتین در ادبیات می‌شود و نمایشنامه‌ها نیز به زبان فرانسه رواج می‌گیرد. از جمله نمایش‌های بسیار شناخته‌شده‌ی این دوران، می‌توان از دو نمایشنامه نام برد که به واسطه‌ی متن و اجرای عالی فوق‌العاده مورد توجه مردم قرار می‌گیرد. این دو نمایش عبارت‌اند از: راز مصایب مسیح^۱ و فکاهی پاتلن وکیل^۲.

آرنول گربان و راز مصایب مسیح

راز مصایب مسیح یکی از پرنفوذترین نمایش‌های سده‌ی پانزدهم است. داستان آن مستقیماً از کتاب انجیل گرفته شده است و مربوط به مصایب مسیح و مرگ اوست. نمایش، تولد مسیح، اشتباه آدم و حوا را که به محکومیت آن‌ها منجر می‌شود و نیز خرید گناه آدم به وسیله‌ی مسیح را نشان می‌دهد. متن نمایش به نظم و بسیار طولانی است و اجرای کامل آن چهار روز به طول می‌انجامد. این نمایش بیش از دویست بازیگر دارد. از حیث دکور، کار، ماشین‌آلات، لباس، موسیقی و اجرا فوق‌العاده است.

موفقیت خیره‌کننده‌ی این نمایش عامه‌پسند و درهم‌آمیزی عناصر مذهبی و کفر مورد توجه روشنفکران سده‌ی شانزدهم قرار می‌گیرد. سال‌ها بعد یعنی در سال ۱۵۸۴، مجلس ملی فرانسه در پاریس تصمیم می‌گیرد این نمایش را به دلیل آن‌چه بی‌احترامی به مذهب می‌نامد، ممنوع اعلام کند و به تدریج این نوع نمایش از صحنه حذف می‌شود.

نویسنده‌ی نمایشنامه‌ی راز مصایب مسیح، آرنول گربان^۳ است. گربان

1. *La mystère de la passion*

2. *La Farce de maître Pathelin*

3. Arnoul Gréban

در سال ۱۴۲۰ زاده می‌شود و یکی از نمایندگان ارزشمند دستگاه کلیسا در قرون وسطاست. او عضو کلیسای نوتردام پاریس است و مسئولیت گروه خوانندگان این کلیسا را بر عهده دارد. گربان ضمن آنکه به الهیات می‌پردازد، نمایشنامه هم می‌نویسد. او در حدود سال‌های ۱۴۵۰ *راز مصایب مسیح* را به اتمام می‌رساند. دانش وسیع مذهبی و ادبی‌اش در نوشتن این نمایشنامه به او خیلی کمک می‌کند، اما ارزش کار او بیشتر در هنر نمایشی است.

راز مصایب مسیح شامل سی و پنج هزار بیت است، دویست و بیست و چهار بازیگر دارد و اجرای آن چهار روز به طول می‌انجامد. طرح نمایش به صورت زیر است:

در نخستین روز نمایش گفتگو میان پنج شخصیت تمثیلی است (رحمت، عدالت، صلح، خرد و حقیقت)؛ اینان تصمیم می‌گیرند مسیح را برای رهایی انسانیت به زمین بفرستند. مسیح، فرزند خدا، از مریم باکره زاده می‌شود و قرار است برای نجات انسان از گناهی که آدم و حوا مرتکب شده‌اند خود را فدا کند. پس از اعلام این خبر، درحالی‌که شادی آسمان‌ها را فرامی‌گیرد، در دوزخ ترس چیره می‌شود، زیرا اگر انسان رهایی یابد، از دست اهریمن نجات می‌یابد. پس اهریمن همه‌ی مشاورانش را فرامی‌خواند تا در برابر این امر مقاومت کنند. در این هنگام است که صحنه با صداهای خشن و ناهنجاری باز و باعث خنده‌ی مردم می‌شود. درورای این مسخره‌بازی‌ها، صدای حزینی است که این خنده و استهزا را به‌سوی تراژدی سوق می‌دهد.

دومین روز نمایش، کودکی و جوانی مسیح تا هنگام خیانت به او و بازداشت مسیح است.



نمایی از راز مصایب مسیح اثر آنتونیو کامپی نقاش ایتالیایی (۱۵۶۹)

در سومین روز، لحن نمایش کاملاً به تراژدی نزدیک می‌شود: خودکشی یهودا، محاکمه‌ی پيلات (پيلاتس)، به صلیب کشیدن مسیح و دفن اوست؛ در روز چهارم نمایش، شادی فوران می‌کند، مسیح دوباره زنده می‌شود و روح‌القدس بر رسولان و حاملان پیام مسیح فرود می‌آید و در پایان، نمایش دوباره به شخصیت‌های آغازین بازمی‌گردد تا پیام اخلاقی خود را ابلاغ کند. بخش‌های جدی و گوناگون نمایش که به طور کامل از کتاب مقدس گرفته شده است، با حوادثی که در جریان نمایشنامه می‌آید از جمله حضور اهریمن و کارهای سحرآمیز گاه سرگرم‌کننده و حتی خنده‌دار می‌شود: شیاطین وارد عمل می‌شوند، نظر می‌دهند، شادی یا ترس می‌آورند و هربار که فرصتی می‌یابند برای تماشاگران قرون وسطا سرگرمی می‌آفرینند. در نمایش راز مصایب مسیح، حقیقت و کیفیت برتر نوشتن با هم ترکیب می‌شود و نمایشنامه‌ی آرنول گربان را به یک اثر ارزشمند در ادبیات سده‌ی پانزدهم تبدیل می‌کند.